

mr. sc. ZVJEZDANA ANTOŠ □ Etnografski muzej, Zagreb

MUZEJ PREKINUTIH VEZA

Posljednjih se godina pristup skupljanju predmeta u mnogim muzejima počeo mijenjati jer su se muzeji počeli usmjeravati na potrebe svojih korisnika i zato su promijenili svoju osnovnu djelatnost - od skupljanja predmeta prema posjetiteljima. To ih je navelo da svoju pozornost pri skupljanju predmeta usmjere na publiku, odnosno da uključe građane u dokumentiranje njihove povijesti i kulture. Osim toga, pojavljuju se nove inovativne koncepcije muzeja koji su od samoga početka bili okrenuti publici i posjetiteljima. To su novi oblici muzeja, koji su participacijski i interaktivni. Takav je pristup primijenjen u projektu Muzeja prekinutih veza u Zagrebu¹, čiju su koncepciju osmislili umjetnici Olinka Vištica i Dražen Grubišić.² Taj je projekt omogućio uključivanje šire zajednice u skupljanje predmeta i priča o bolnom ljubavnom iskustvu, koji su bili na putujućoj izložbi, te u stalnome muzejskom postavu.

Muzej prekinutih veza nastao je od putujuće izložbe s konceptom propalih veza i njihovih ruševina. *Društvo slavi naše brakove, pogrebe, pa čak i maturalne oproštaje, no uskraćuje nam bilo kakvo formalno priznanje tragičnog kraja veze, unatoč snažnom emocionalnom učinku. Riječima Rolanda Barthesa u Fragmentima ljubavnog diskursa: "Svaka strast ima na kraju svojeg gledatelja... Nema ljubavne žrtve bez završne predstave"* (Vištica, 2010:3). Projekt Muzeja prekinutih veza - Museum on Tour, započeo je 2007. godine, te je do danas obišao svijet, pri čemu je prikupljena izuzetno zanimljiva zbirka predmeta.³ Tijekom dvogodišnjega kustoskog rada na projektu Muzeja prekinutih veza prikupljena je bogata zbirka predmeta iz cijele Europe. Predmeti izloženi u Muzeju prekinutih veza u Zagrebu čine pravu slikovnicu o ljubavi, ispričanu kroz stotine ljubavnih prekida. Iako zadire u pomalo bolan i traumatiziran segment intime svakoga pojedinog donatora, muzej svojim

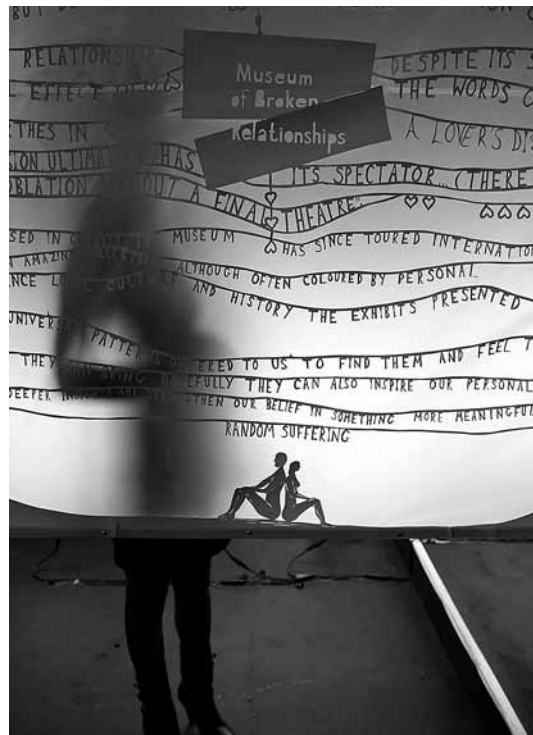
sl.1. Umjetnici Olinka Vištica i Dražen Grubišić osmislili su koncepciju Muzeja prekinutih veza u Zagrebu.

sl.2.-7. Osnovna je ideja bila skupiti predmete koji ljudima daju priliku i pomažu im prebroditi emocionalni slom na kreativan način: donacijom zbirci muzeja. Brojni posjetitelji posjećuju Muzej prekinutih veza, za koji možemo reći da je danas postao gotovo nezaobilazna turistička destinacija grada Zagreba.

1 Više informacija na web stranici Muzeja prekinutih veza <http://new.brokenships.com>

2 Inspiracija za projekt temeljila se na osobnom emotivnom iskustvu autora Olinke Vištice i Dražena Grubišića nakon prekida njihove dugogodišnje veze.

3 Muzej je s putujućom izložbom Museum on Tour od 2007. do 2012. godine gostovao u Sarajevu (Bosna i Hercegovina), Skopju (Makedonija), Beogradu (Srbija), Puli, Rijeci, Splitu (Hrvatska), Mariboru, Ljubljani (Slovenija), Berlinu (Njemačka), Istanbulu (Turska), Manili (Filipini), Kilkennyju (Irska), Singaporeu, Cape Townu (JAR), San Franciscu, St. Louisu, Blomingtonu, Houstonu (SAD), Nitri (Slovačka), Buenos Airesu (Argentina), Londonu (UK).

4. Europski muzejski forum na svečanosti dodjeli nagrade 21. svibnja, 2011. u Bremerhavenu, dodijelio je Muzeju prekinutih veza prestižnu nagradu *Kenneth Hudson*, nazvanu po osnivaču godišnje nagrade europskih muzeja EMYA. Nagrada se dodjeljuje muzeju, osobi, projektu ili skupini ljudi za inovativno, izazovno, ponekad i kontroverzno postignuće koje propituje uobičajenu percepciju uloge muzeja u društvu.

humanim diskursom ujedno poziva i nadahnjuje ljude da pronađu nešto mnogo smislenije od boli. Muzej potiče na dijalog i razmišljanje ne samo o krhkosti ljudskih odnosa, već i o političkim, socijalnim i kulturološkim okolnostima u kojima se zbivaju osobne priče, pa stoga i nije čudno što je Muzej prekinutih veza dobitnik nagrade za najbolji muzej Europe 2011. / European Museum Year Award 2011 *Kenneth Hudson* Europskoga muzejskog foruma za 2011. godinu.⁴

AKTIVNO SUDJELOVANJE GRAĐANA

Projekt je rezultirao brojnim izložbama tijekom kojih su autori i suradnici Muzeja surađivali s pojedincima i aktivno sudjelovali u prikupljanju materijalne i nematerijalne emotivne baštine. Osnovna je ideja bila skupiti predmete koji ljudima daju priliku i pomažu im prebroditi emocionalni slom na kreativan način: donacijom zbirci muzeja. Pri tome je bilo osobito važno uspostaviti kontakt s pojedinim osobama koje će prepoznati projekt Muzeja prekinutih veza kao mjesto na kojemu se čuvaju predmeti, od banalnih do bizarnih, uz njihovu intimnu, emotivnu, ironičnu, duhovitu ili potresnu priču. *Kakva god bila motivacija za doniranje osobnih predmeta - puki ekshibicionizam, ljekovito olakšanje ili naprosto znatiželja - ljudi su prigrlili izlaganje svoje ljubavne ostavštine kao svojevrsni ritual, svečani obred. Iako često obojeni osobnim iskustvom, lokalnom kulturom i poviješću, predstavljeni izložci tvore jedinstvene obrasce, a na nama je da ih otkrijemo i u njima pronađemo utjehu* (Vištica, 2011). Skupljanje predmeta pri kojemu se građani pozivaju na aktivnu suradnju izuzetno je važno zbog njihove simboličke i emotivne uloge. Osim toga, značenje darovanog predmeta povećava se i obogaćuje s obzirom na mjesto

nalaska, njegova vlasnika, način korištenja, sjećanja i emocije koje taj predmet pobuđuje. Pri tome je osobito vrijedna mogućnost uspostave kontakata s brojnim osobama koje će ispričati priču o ulozi tog predmeta u njihovu životu.

Razgovorom je moguće uspostaviti dijalog, a otvorena je i mogućnost prikupljanja starih fotografija, filmova ili snimanja intervjua. Takav način skupljanja predmeta omogućuje stavljanje tih predmeta u bogatiji kontekst. Dobar je primjer film koji prikazuje intervju s osobom iz Maribora i njezinu nesretnu ljubavnu priču. U Muzeju prekinutih veza osobito je važna upravo kontekstualizacija predmeta, koja se ostvaruje na različite načine. Jedan je od načina da svaki izloženi predmet prati i opsežna legenda na kojoj je predstavljena cijela emotivna priča o tom predmetu. Takav je primjer ljubavno pismo trinaestogodišnjeg dječaka iz Sarajeva, za vrijeme rata u Bosni, starijoj djevojci u koju se zaljubio dok su tri dana čekali u konvoju da izađu iz okupiranoga grada. Pri takvom pristupu muzejski profesionalac ima mnogo veću ulogu nego pri tradicionalnom skupljanju predmeta jer predmeti simboličke i emotivne vrijednosti podižu kvalitetu skupljenih i izloženih predmeta. Pojedini predmeti svjedoče o emotivnim traumama koje su povezane s erotikom i različitim seksualnim iskustvima, primjerice s lisicama i porukom "Veži me". U muzeju su izloženi i predmeti koji su bili upotrebljavani u trenutku srdžbe i agresivnosti poput vrtnog patuljka i priče njegove vlasnice: *Vrtni patuljak. Na dan rastave došao je u novom automobilu. Arogantan i bezdušan. Vrtni patuljak je zatvarao vrata, koja je nekoć sam uništio. Tada je poletio do vjetrobranskog stakla novog automobila, odbio se i zaustavio na asfaltu. Dugo je letio po zraku, ocrtavši luk*

vremena. Taj kratko-dugi luk označio je kraj ljubavi.

Osim toga, mnogi predmeti imaju zanimljivu povijest i ujedno su dokumenti o svakodnevnom životu mladih u različitim dijelovima svijeta, primjerice ključevi auta, mobitel, T-shirt i razne igračke. No ti su predmeti vezani i za bolna ljubavna iskustva poput medvjedića s porukom "Volim te" uz koju je vlasnica medvjedića zapisala svoje bolno iskustvo riječima: "I love you" - laž, laž, prokleta laž!!! Tak je to kad si mlada, naivna i zaljubljena i ne kužiš da je dečko prohodao s tobom samo zato da te odgura u krevet! Ovaj medvjedić je dobiven za Valentinovo, a preživio je u vrećici na ormaru, samo zato kaj mi nije on ništa skrivio, nego idiot koji mi ga je poklonio! Zbog svega navedenog ovaj muzej omogućuje publici razumijevanje širih povijesnih i društvenih tema koje obilježavaju različite kulture i identitete, kao i životnu svakodnevnicu. Ti predmeti ujedno prikazuju i današnju svakodnevnu kulturu, a mnogi simboliziraju i globalnu kulturu. Iz pojedinih predmeta možemo iščitati i lokalne kulturne posebnosti, koje ne simboliziraju samo emotivnu uspomenu, nego i određeni oblik kulture, a neki predstavljaju i određenu kulturnu zajednicu.

Značenje pojedinog predmeta globalne kulture mijenja se s obzirom na njegovo socijalno i društveno okruženje, ali i na individualni kontekst. To osobito potvrđuju pojedini predmeti, poput raznih igračaka izrađenih od pliša (medvjedići, tigrovi, rakovi i sl.) koji su u različitim dijelovima svijeta darivani u različitim prilikama (za rođendan, godišnjicu veze, pri prvome ili posljednjem susretu, za Valentinovo), ali svaki od njih ima svoju osobnu priču, odnosno emotivni i individualni kontekst. Izdvojila bih i jedan zanimljiv predmet koji ima i dirljivu emotivnu priču - staklenog konjića. *Divila sam se umjetnicima*

koji su izrađivali prelijepo figurice od stakla. Pred našim očima su izrađivali prelijepog konja. Rekla sam: Bila bih presretna da ga imam. Poslije toga smo se vratili u grad. Šetnja do hotela je bila duga, nismo puno razgovarali. Samo smo šetali i uživali u mirnim trenucima. Bila sam vrlo sretna. U blizini hotela muž me poljubio i dao mi mali zamotuljak. Rekao je: "Draga, volim te. Nikada te neću prestati ljubiti. Ti si moj život." Odgovorila sam isto. Kada smo ušli u sobu otvorila sam zamotuljak i našla maloga staklenoga konjića. Dvadeset godina kasnije: Rastavljeni smo, njegova ljubav je nestala u vjetru. Maloga staklenog konjića sam zatvorila u kutiju s vjenčanim prstenom. Ponavljam sebi: - Ne plači! Sutra je novi dan.

U muzejima u kojima je publika suautor u stvaranju nove izložbe otvaraju se perspektive za nastanak novih priča. Muzej prekinutih veza koristi se izloženim predmetima kako bi ispričao raznovrsne priče. Osim toga, otvara se mogućnost za stvaranje novih priča kojima će se bolna prošlost i ljubavno iskustvo prikazati na nov način i omogućiti publici lakše razumijevanje i svladavanje loših iskustava. To će im omogućiti da počnu razmišljati na drukčiji, pozitivniji način. Aktivni proces interpretacije znači da muzejski posjetitelji korištenjem predmeta, događaja i vizualnih pomagala mogu pronaći materijal kojim će stvoriti svoje priče za osobne potrebe (Hooper-Greenhill, 2004:240). Ovaj muzej može inspirirati, educirati, informirati, promovirati kreativnost, proširiti horizonte i pokazati ljudima nove načine gledanja na svijet koji će ih potaknuti na rasprave o ljubavi. Pri tome, neposrednim susretom s predmetima koje su donirali ljudi različitih kultura i susretom s njihovim iskustvima, ovaj muzej nudi upoznavanje duhovnih aspekta ljudi različitih kultura. Tu su suradnju prije svega ostvarili autori osob-

nim kontaktom s brojnim partnerima iz cijeloga svijeta. Zato su suradnici iz različitih dijelova svijeta pozvali pojedince, članove svih zajednica, na suradnju u pripremi novih izložbi. U Muzeju smatraju da će takvim načinom uspostave suradnje s pojedincima i njihovim aktivnim uključivanjem ponuditi posjetiteljima pravo iskustvo i pozvati ih na različite susrete, od susreta do razumijevanja, od razumijevanja do tolerancije i nove ljubavi. Jedini način smanjivanja mržnje i nasilja prema spolovima jest omogućiti im učenje tolerancije. To će im pomoći da razviju shvaćanje kako smo svi mi djeca istog svijeta i svi zaslužujemo ljubav.

VIRTUALNO SKUPLJANJE PREDMETA

U praksi skupljanja "sadašnjosti" pokazalo se da se buduća strategija prikupljanja predmeta mora odnositi na povezivanje različitih disciplina i predmeta s korisnicima. Posebne web stranice na internetu omogućuju dostupnost zbirki fotografija širokom krugu posjetitelja, poput *Flickr*a, na kojima korisnici imaju i mogućnost njihova opisa i komentiranja. Zanimljivo je da se Muzej prekinutih veza u radu s publikom koristi društvenim vezama na internetu kao mjestom na kojemu ostvaruje aktivnu suradnju sa zajednicom u nabavi novih predmeta i priča za gostujuće izložbe. Muzeji moraju produbiti znanje o predmetima, ali uz interaktivno sudjelovanje posjetitelja. Virtualne zbirke predmeta zanimljiv su medij za muzeje zahvaljujući višestrukoj mogućnosti skupljanja informacija o pojedinoj temi. Virtualno prikupljanje predmeta nudi nam mogućnost eksperimentiranja s različitim načinima skupljanja predmeta, kako virtualnih, tako i stvarnih. Za razliku od virtualne zbirke, za koju su svim korisnicima otvorene mogućnosti sudjelovanja u stvaranju njezina sadržaja, u fizičkoj muzejskoj zbirci konačna odluka i odabir predmeta uvijek pripada kustosima. Glede virtualne zbirke predmeta, naravno, postoje i brojne dvojbe koje se odnose na njezinu trajnost, istinitost podataka koji opisuju pojedini predmet ili fotografiju, o načinu kako oblikovati tu virtualnu zbirku u budućnosti. Kulturne institucije, koristeći se novim tehnologijama, učvršćuju znanje utemeljeno na interpretaciji i kontekstualizaciji. Virtualni će posjetitelj možda bolje razumjeti i biti bolje pripremljen za interpretaciju onoga što je vidio nego kada je u doticaju s originalnim predmetima. Zato muzejski profesionalci imaju veliku ulogu pri selekciji predmeta i informacija koje će prikazati virtualnim posjetiteljima.

ZAKLJUČAK

Muzeji moraju produbiti znanje o predmetima, ali uz interaktivno sudjelovanje posjetitelja. Novi muzej dobiva nove oblike, odnosno postaje znatno otvoreniji prema publici, što pokazuju i nove muzejske koncepcije muzejskih postava u Europi. Novi, reformirani muzej postaje participacijski, odnosno surađuje s publikom u različitim aspektima, pa čak i onda kad zbirka i predmetima traži novo značenje, što će im ga dati zajednica kojom je muzej okružen. Muzej može biti forma, ali ga uvijek

određuje način na koji komunicira s predmetima i poruke koje pri tome šalje, tako da ga zbirke ponovno i uvijek određuju. Novi će muzej moći uspostaviti dijalog s različitim kulturama i pronaći brojne teme koje povezuju ljude s njihovim lokalnim specifičnostima, on će pozvati svoje građane da donose predmete i pričaju svoje priče te će na svojim izložbama problematizirati nove događaje u društvu u kojemu će sve socijalne klase imati mogućnost susreta i dijaloga.

Primljeno: 15. rujna 2011.

ACTIVE PARTICIPATION BY MEMBERS OF THE PUBLIC IN THE COLLECTION OF OBJECTS - THE MUSEUM OF BROKEN RELATIONSHIPS

In the last few years the approach to the collection of objects began to be changed in many museums, for they started to be oriented to the needs of their users, and so changed their basic activity – away from the mere collection of objects and towards their visitors. This has led them to direct their attention in the collection of objects to the public, that is, to include citizens in the documentation of their history and culture. This is the approach employed in the project of the Museum of Broken Relationships in Zagreb, the conception of which was devised by the artists Olinka Vištica and Dražen Grubišić. This project enabled the involvement of a wide community in the collection of objects and stories about painful experiences in love, which have been on a touring exhibition and in a permanent museum display.

The Museum of Broken Relationships grew out of a travelling exhibition with the concept of failed relationships and their ruins. The project Museum of Broken Relationships – Museum on Tour started in 2007 and has to date been around the world, an exceptionally interesting collection of objects having been put together. During the two-year-long curatorial work on the project of the Museum of Broken Relationships, a rich collection of objects from the whole of Europe was assembled. The basic idea was to collect objects that assisted people by giving them the chance to overcome the emotional breakdown in a creative way, by making a donation to the collection of the museum. It was particularly important to set up contact with persons who would recognise the museum as a place at which objects could be kept, objects ranging from the banal to the bizarre, with their own intimate, emotional, ironical, witty or poignant story. Particularly important in the museum is the contextualisation of the objects, which is done in a number of ways. One is certainly that every object shown is accompanied by a long caption presenting the whole emotional story of the object.

The museum encourages dialogue and reflection, not only of the fragility of human relationships, but also of the political, social and cultural circumstances in which personal stories occur, and it is no surprise that the Museum of Broken Relationships should have won the European Museum of the Year Award's Kenneth Hudson Award for 2011.

